

**ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО И ПРОЦЕСС.
ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРАВО. ЗЕМЕЛЬНОЕ И
ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ
ПРАВО**

УДК 346.3

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОВНИХ
ТОВАРИСТВ**

Бекірова Е. Е.

Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, Сімферополь, Україна

Стаття присвячена вдосконаленню правового статусу повних товариств. Розглянуто існуючі вітчизняні і зарубіжні наукові погляди на природу і правовий статус повних товариств. Визначено правову сутність повних товариств, сформульовано визначення повного товариства у якості виду корпоративного підприємства. Запропоновано удосконалення правового статусу повних товариств шляхом законодавчо регламентованої можливості створення повних товариств з правами і без прав юридичних осіб.

Ключові слова: повне товариство, корпоративне підприємство, правовий статус повного товариства.

ВСТУП. Повні товариства на сучасному етапі розвитку економіки України являються найнепривабливішою формою ведення бізнесу. Суб'єкти господарювання обирають цю організаційно-правову форму коли здійснення певних видів господарської діяльності неможливо без створення повного товариства. Цей факт пов'язано з вимогою законодавства про солідарну відповідальність учасників повного товариства, які несуть відповідальність по зобов'язанням товариства всім своїм майном. Разом з цим, підвищена відповідальність не врівноважується ніякими перевагами.

Дослідженню правового положення повних товариств присвячені праці таких вчених як О.М. Вінник, О.Р. Кібенко, В.К. Мамутов, Н.А. Саніахметова, О.С.Шеремет, С.М. Грудницька, І. Кучеренко та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ. Однак, відсутність комплексного регулювання такого виду господарських товариств законодавством, яке повинно містити опрацьовані, розраховані на довгострокове застосування норми свідчить про актуальність і доцільність дослідження правового статусу повних товариств.

РЕЗУЛЬТАТИ. Організація і діяльність господарських товариств регулюється Законом України «Про господарські товариства» [1]. Відповідно до цього Закону господарськими товариствами визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди між юридичними особами і громадянами шляхом

об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку (ч.1 ст.1). Одним з видів господарських товариств є повне товариство. Повним визнається таке товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

У Господарському кодексу України дане більш прийнятне визначення господарського товариства, яке вказує на спільний характер діяльності у господарських товариства: господарське товариство – це підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку [2, ст.79].

Відповідно до Господарського кодексу повним визнається товариство всі учасники якого на підставі укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність по зобов'язанням товариства всім своїм майном.

Цивильний кодекс визначає повне товариство, як товариство учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить [3]. Отже, Господарський кодекс України, так само, як і Закон України “Про господарські товариства”, містить вказівку на спільний характер діяльності учасників господарського товариства (шляхом об'єднання майна та участі в діяльності товариства), які здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства.

Вважаємо, що визначальною ознакою повного товариства є ознака спільної підприємницької діяльності, як прийнято у зарубіжних країнах та історично складалося у нас. На користь цього свідчить договірний характер відносин в повному товаристві, а саме: товариство діє на основі договору, спільному веденні справ повного товариства його учасниками, і їх повній відповідальності за зобов'язаннями товариства.

Слід зазначити доктринальний характер визначення поняття повного товариства, закріпленого в Законі України “Про господарські товариства”, згідно з яким повним визнається товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном. Єдине, що можна додати до змісту, то це уточнити, що товариство є “договірним господарським товариством”.

Термін повне товариство насамперед застосовується для визначення форми господарського товариства, однак поза увагою дослідників залишається визначення повного товариства у якості підприємства.

Поняття підприємство є узагальнюючим. З одного боку воно визначає підприємства як суб'єкти господарського права стосовно всіх форм і видів власності в Україні (організаційні форми і види підприємств), з іншого боку визначає промислові, будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства, і тому є загальногалузевим поняттям.

Господарський кодекс визначає підприємство як самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади, або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торго-

вельної, іншої господарської діяльності в порядку передбаченому Господарським кодексом та іншими законами.

Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу ч.3 ст.63 Господарського кодексу поділяє підприємство на унітарні і корпоративні. Унітарне підприємство створюється одним засновником ,якій виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудової колектив на засадах трудового найму ,вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними є підприємства державні, комунальні, підприємства засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника.

Відповідно до ч.5 ст. 63 ГК корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та / або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства.

Повне товариство є персональним об'єднанням ,яке передбачає особисту складову у відносинах між учасниками, утворюються двома або більше засновниками на підставі засновницького договору, діє на основі об'єднання майна учасників – підприємців, спільно управляється учасниками, які розподіляють доходи та несуть субсидіарну відповідальність по зобов'язанням товариства всім своїм майном. Отже повне товариство можна визначити у якості різновиду корпоративного підприємства.

Повні товариства були дуже поширені до початку ХХ ст. З легалізацією товариств з обмеженою відповідальністю суб'єкти господарювання стали обирати саме цю нову форму товариства, враховуючи її переваги щодо обмеження їхнього ризику. Разом з цим, у світовій практиці такі підприємства успішно використовуються для ведення малого та середнього бізнесу. Особливо це стосується сфери виробництва, торгівлі, консультаційних та фінансових видів послуг. Досвід дореволюційної Росії свідчить про те, що даний вид товариств був досить зручним для ведення малого, середнього та сімейного підприємництва в різних сферах економіки [4, с. 37-38].

Інтерес до повного товариства, спричинений перевагами в оподаткуванні в багатьох країнах ринкової економіки, можливістю вибору схеми оподаткування, в т.ч. такої, що звільняє товариство від корпоративного податку, передбачаючи лише сплату його учасниками податку на отримані ними доходи від участі в товаристві [5, с.151-152]. У Великій Британії та США створення повного товариства у низці випадків являється підготовчим етапом при створенні корпорації [6, с.64].

На сучасному етапі повне товариство як організаційно-правова форма використовується для створення короткострокових спільних підприємств. Особливо привабливим стає використання цієї організаційно-правової форми крупним капіталом для здійснення короткострокових інвестиційних проектів. Таке практичне використання організаційно-правової форми повного товариства характерно як для країн далекого, так і для країн ближнього зарубіжжя. В Україні подібні аспекти практич-

ного використання організаційно-правової форми повного товариства ще не набули подібного осмислення через відставання в розвитку інвестиційних процесів. Однак це лиш підкреслює перспективність подібного напрямку, особливо враховуючи спрямування іноземних великих інвесторів і в першу чергу транснаціональних корпорацій, на підкорення економік інших країн, про що попереджає Д.В. Задихайло [7, с. 15].

Для того, щоб повні товариства як організаційно-правова форма товариства зайняли гідне місце серед інших видів господарських товариств, насамперед, необхідним є забезпечення стабільності законодавства, оскільки як уже зазначалося, у повному товаристві має місце повна необмежена відповідальність. Тобто, потрібні гарантії збереження законодавчих умов, а також гарантії захисту від зловживань місцевих органів влади своїм становищем.

При удосконаленні правового статусу повного товариства, слід погодитися з О. С.Шереметом і С.М. Грудницької, які вважають, що повне товариство може бути з правами або без прав юридичної особи, а відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства є додатковою (субсидіарною) лише у разі наявності у товариства прав юридичної особи. А також поділом їх на закриті і відкриті в залежності від того, чи закрита особа учасників товариства фігурою юридичної особи від безпосередньої відповідальності за борги товариства, чи кредитори товариства мають відкритий доступ до звернення стягнень на особисте майно учасників товариства, тобто учасники несуть солідарну з товариством відповідальність за зобов'язаннями товариства [8].

Господарський та Цивільний кодекси України визнали за повним товариством права юридичної особи. У той же час серед учених не було і не існує єдності поглядів з приводу подібної позиції законодавця. Час від часу в науковій літературі виникає питання щодо визнання повного товариства юридичною особою. Очевидно, вчені не скоро прийдуть до єдиного висновку, так як це питання спірне, а дискусії з приводу надання повному (так як і командитному) товариству статусу юридичної особи ведуться в усьому світі вже досить давно.

Наприклад, Торговий кодекс Німеччини, не назвавши повні товариства юридичними особами, все ж визнав за ними майнові і процесуальні права, що і створило розбіжності на той час, коли вчені під впливом римського права відмовились бачити в товариствах юридичних осіб [9, с.180].

Погляд на товариство як на юридичну особу має немало супротивників. Ще деякі дореволюційні правознавці заперечували наявність властивості юридичної особи у повного товариства. Основна обставина, яка є аргументом для прибічників невизнання за персональними (повним та командитним) товариствами статусу юридичної особи, полягає в неможливості провести чітку межу між майном товариства і майном окремих його учасників [10, с.101]. Повні товариства за російським, італійським, французьким законодавством та законодавством низки інших країн є юридичними особами [11,12]. Так, наприклад, повне товариство визнано юридичною особою в Італійському торговому кодексі, в Іспанському торговому кодексі.

Проте у деяких країнах (США, Велика Британія, Німеччина, Польща) зазначені утворення не визнаються юридичними особами [13,14]. Так, у США відповідно до Уніфікованого Закону про товариства 1969 р. (Uniform Partnership Act) товариство – це об'єднання двох або більше осіб (співвласників) для здійснення взаємовигідної

діяльності [15]. Вони не є юридичними, не підлягають реєстрації і діють на підставі партнерського договору. З іншого боку, в тих країнах, де повне товариство не визнається юридичною особою, визнають, що таке товариство в цивільно-правових відносинах володіє окремими рисами юридичної особи, воно може від власного імені укладати угоди і виступати в суді в якості позивача і відповідача.

На основі вищевикладеного можна зробити певні висновки. Зважаючи на зарубіжний досвід, де повні товариства визнаються або не визнаються юридичними особами, розвиток законодавства про повні товариства вважаємо доцільним здійснювати у напрямку надання права створення повних товариств з правами або без прав юридичної особи.

З урахуванням цього може бути окреслена і юридична природа повного товариства як суб'єкта господарського права, організаційно-правова форма якого не має жорсткої прив'язки до статусу юридичної особи. В зв'язку з цим доцільною є думка представників господарсько-правової школи про те, що наявність чи відсутність статусу юридичної особи у суб'єкта господарювання має другорядне значення.

Той факт, що повні товариства не здійснюють свою правосуб'єктність самостійно, як це має місце і в інших видах товариств, а від їх імені діють учасники товариства, зовсім не означає відсутності такої правосуб'єктності, на що вказують, як мінімум, атрибути правоздатного утворення: власна назва, товарний знак, печатка та інше. Правосуб'єктність організації не завжди пов'язана зі статусом юридичної особи. Наприклад, повне товариство ФРН також не є юридичною особою, хоча і користується правами і привілеями останніх. Згідно з Торговим кодексом ФРН повне товариство може набувати права і вступати в зобов'язання, набувати власність і інші речові права на земельні ділянки, бути позивачем і відповідачем у суді [16, с.48].

ВИСНОВКИ. Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити наступні висновки повне товариство є видом корпоративного підприємства яке утворюються, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням на підставі укладеного між ними договору, діє на основі об'єднання майна та підприємницької діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами на основі корпоративних прав, участі засновників(учасників) у розподілі доходів та участі у розподілі ризиків у якості солідарної додаткової відповідальності за зобов'язаннями підприємства всім своїм майном.

Вважаємо доцільним удосконалення статусу повного товариства шляхом надання права створення повних товариств з правами або без прав юридичної особи. В залежності від цього, визначити чи закрита особа учасників товариства фігурою юридичної особи від безпосередньої відповідальності за борги товариства, або кредитори товариства мають відкритий доступ до звернення стягнень на особисте майно учасників товариства. Подальший розвиток законодавства про повні товариства треба здійснювати на підставі врахування економічних, політичних, культурно-історичні умов України та використання законодавчого досвіду зарубіжних країн.

Список використаної літератури

1. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст.682.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436 // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст.462.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

4. Суханов Е.А. Система юридических лиц / Е.А. Суханов // Советское государство и право. – 1991. – № 11. – С. 42-50.
5. Гражданское и торговое право капиталистических государств : учеб. для студ. вузов / Отв.ред. Р.Л. Нарышкина. – М. : Междунар. отношения, 1983. – Ч.1. – 286 с.
6. Богатых Е. Гражданское и торговое право. От древнего римского до современного российского. / Е. Богатых – М.: ИНФРА-М, 1996. – 192 с.
7. Задыхайло Д.В. Инвестиционное право Украины / Д.В. Задыхайло : Сборник нормативно-правовых актов с комментариями. – Х. : Эспада, 2002. – 752 с.
8. Грудницька С.М. Удосконалення правового регулювання організації і діяльності повних товариств / С.М. Грудницька, О.С. Шеремет // Економіка та право. - 2005. - №3 (13). - С.73-81 [42].
9. Гражданское, торговое и семейное право капиталистических стран // Сборник нормативных актов : законодательство о компаниях, монополиях и конкуренции. – М. : Изд-во ун-та дружбы народов, 1986. – 384 с.
10. Витрянский В. Реорганизация и ликвидация юридических лиц: забота об интересах кредиторов / В. Витрянский // Закон. – 1995. – № 3. – С. 98-102.
11. Виноградова Н.В. Создание и устав торгового товарищества во Франции / Н.В. Виноградова // Законодательство и экономика. – 1994. – № 15-16. – С.
12. Вінник О.М. Деякі проблеми зближення національних законодавств про господарські товариств / О.М. Вінник // Європа, Японія, Україна: шляхи демократизації державно-правових систем : міжнар. наук. конф., 17–20 жовт. 2000 р. : тези доп. – К., 2000.
13. Торговое уложение от 10 мая 1897 года // Германское право. – Ч.2. Германское торговое уложение и другие законы. – М., 1996. – С. 328-354.
14. Акт про єдину форму товариства // Матеріали міжнар. симпозіуму „Правовий прогрес через порівняльне право: проблеми розбудови комерційного законодавства України на тлі досвіду Сполучених Штатів Америки”. — К., 1993. — Кн. 4.
15. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США. / В. Бернхем – К. : Україна, 1999. – 554 с.
16. Германское право / Ч.1. Гражданское уложение: Пер. с нем. – М. : Междунар. центр фин.-экон. развития, 1996. – 552 с.

Бекирова Э.Э. Усовершенствование правового статуса полных обществ / Э.Э. Бекирова
// Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 1. – С. 53-58.

Статья посвящена усовершенствованию правового статуса полных обществ. Рассмотрены существующие отечественные и зарубежные научные взгляды на природу и правовой статус полных обществ. Определена правовая сущность полных обществ, сформулировано определение полного общества в качестве вида корпоративного предприятия. Предложено усовершенствование правового статуса полного общества путем законодательно регламентированной возможности создания полных обществ с правами и без прав юридических лиц.

Ключевые слова: полное общество, корпоративное предприятие, правовой статус полного общества.

Bekirova E.E. Improvement of the legal status of a full partnership / E.E. Bekirova // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2013. – Vol. 26 (65). № 1. – P. 53-58.

The article is devoted to the improvement of the legal status of a full partnership. The existing domestic and foreign scientific views on the nature and legal status of a full partnership. Provides the legal nature of a full partnership, set forth the definition of a full partnership as a form of corporate enterprise. The improved legal status of a full partnership regulated by law the possibility of creating a full partnership with the rights and no rights of legal entities.

Keywords : full partnership , corporate enterprise, legal status of a full partnership.